

FREDERIC UDINA MARTORELL

RECORD DE
FERRAN VALLS I TABERNER

Conferència pronunciada el dia 13 de maig de 1999,
amb motiu de la col·locació del quadre
del que fou President de la
Reial Acadèmia de Bones Lletres (1939-1942).

Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona
1999

RECORD DE
FERRAN VALLS I TABERNER

FREDERIC UDINA MARTORELL

RECORD DE
FERRAN VALLS I TABERNER

Conferència pronunciada el dia 13 de maig de 1999,
amb motiu de la col·locació del quadre
del que fou President de la
Reial Acadèmia de Bones Lletres (1939-1942).

Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona
1999

Compost i imprès a Firotip, S.L.
Passatge Ferrer i Vidal, 10 - 08005 Barcelona

Retrat de l'Excm. Sr. Prof. Ferran Valls i Taberner
(pintura a l'oli, obra de Núria Peiró).

Excm. Sr. President,
benvolguts familiars del Dr. Valls i Taberner,
Senyors Acadèmics,
Senyores i Senyors:

L'acte que se celebra avui constitueix per a nosaltres una gran satisfacció, i, a més, representa una recuperació de la memòria històrica de la nostra Reial Corporació, car en acceptar l'entrega de la pintura del que fou President de la nostra Acadèmia, Ferran Valls i Taberner, el col·loca en lloc distingit dins la nostra galeria de Presidents, al costat de Francesc Carreras i Candi i de Ramon d'Abadal i de Vinyals. Perquè el Dr. Valls i Taberner ho fou des de 1939, després d'haver assolit el rang d'Acadèmic Numerari el 1920; el seu govern va ser, però, molt curt, car la mort el robà al cap de tres anys.

Valls i Taberner havia ingressat a l'Acadèmia el 30 de maig de 1920, essent President el senyor Francesc Carreras i Candi (1918-1936), llegint el discurs de presa de possessió sobre *Les Genealogies de Roda ò de Meyà*, va contestar-li el propi President. El tema elegit plantejava una qüestió molt enrevessada, en presentar les cases comtals i reials pirinenques de Navarra, Aragó i Catalunya, quan reputats historiadors ja havien intentat aclarir les relacions familiars entre elles.

En el decurs dels anys, des del seu ingrés, fou company del seu mestre Rubió i Lluch i de tantes figures d'historiadors i erudits com Ferran de Sagarra, Miquel i Planas, Carreras i Artau, Girona

i Llagostera, Domènech i Muntaner, Bassegoda i Amigó, Bosch i Gimpera, Francesc Matheu, De La Torre, Duran i Sanpere, Toda i Güell...

Entre els discursos que va contestar durant aquests llargs vint anys recordaré l'*Assaig de reconstitució de l'Etnologia de Catalunya*, de Pere Bosch i Gimpera (1922), *Orígenes de la "Deputació General de Catalunya"*, d'Antoni de la Torre (1923), *Les tendències filosòfiques a Catalunya durant el segle XIX*", de Jaume Serra i Hunter (1925) i *El Tractat de pau de Castronuovo o Caltabellota signat en 1303*, de Carles de Sanllehy (1936).

Passats els anys de la revolució i de la guerra, el Dr. Valls i Taberner fou elegit President, com veurem després. Abans, però, el dia 26 de març de 1939, es reuní la Junta de Govern, que presidia accidentalment Pelegrí Casades i Gramatxes, car havia mort Carreras i Candi (President des de 1934 fins a la seva defunció el 1936); assistiren a la reunió els Srs. Barrera, Givanel, De la Torre, Duran i Sanpere, Miquel i Planas, Carreras i Artau i Ferran Valls. Es donà compte, amb el cor adolorit, dels acadèmics assassinats durant la Revolució: senyors Ildefons Par i Tusquets i els PP. Faustí Gazulla, mercedari, i Ignasi Casanovas i Camprubí, S.I.,... La notícia de la mort d'aquest darrer commouria els sentiments de Valls i Taberner per l'íntima relació que havia tingut amb ell, com ja es veurà més endavant... També es manifestà el condol per la defunció, durant aquells anys, dels acadèmics Apelles Mestres, Joaquim Balcells, l'esmentat Carreras i Candi, Rubió i Lluch, Francesc Barjau, Viada i Lluch, Francesc de Bofarull, Girona i Llagostera, Francesc Matheu i Lluís Segalà. S'acordà celebrar els sufragis religiosos acostumats i tornar-se a reunir el dia 30 per a l'elecció de la nova Junta de Govern.

En la nova sessió s'aprovaren per unanimitat els següents nomenaments: President, el Dr. Valls i Taberner; Secretari, Josep

Givanel i Mas; Bibliotecari, Ramon D. Perés i Perés; Conservador, Duran i Sanpere; i Tresorer, Casades i Gramatxes.

El nou President plantejà de seguida la necessitat de cobrir les vacants produïdes, estimulant els reunits a què presentessin, com era costum, nous candidats, que havien de ser proposats per tres acadèmics, cosa que feren en reunions successives. Aviat es parlà dels següents senyors: A. Griera, X. de Salas, F. Camp, Vives i Gattell, Martínez Ferrando, Martí de Riquer, Faraudo de Saint Germain, i també de Camós i Massó Torrents (ambdos, però, no arribaren a llegir el discurs). Dos altres places —les dels acadèmics exiliats (Bosch Gimpera i Serra i Hunter)— no foren cobertes. A proposta dels acadèmics Casades i Gramatxes i Miquel i Planas s'acordà dedicar una làpida als acadèmics immolats.

També, en les sessions d'aquests anys, es nomenaren acadèmics corresponents a l'estranger, degut a les relacions científiques del propi President. Entre els designats s'hi troben: Heras Sicart, de Bombai; Guido Mor, de Mòdena; Zanotti, d'Atenes; J. Vinke, de Braunsberg; P. Kerr i C. Willemsen, de Berlín; L. Schramm, de Greifswald; H. Meier i E. Jaha, de Leipzig; J. Salvat, de Tolosa; i G. Bertini, de Torí.

El President s'ocupà així mateix de la propera aparició del Butlletí de l'Acadèmia, així com de la conveniència de pensar en edicions dels cartularis catalans.

Sovintejaren també les comunicacions llegides a les sessions, i el propi Valls descabdellà alguns estudis sobre Espanya i l'Imperi Germànic i sobretot notícies científiques i comentaris de llibres recents; cal recordar també comunicacions de Givanel, Duran i Sanpere i Griera. La mort, però, truncà propòsits i projectes, i la darrera sessió presidida per Valls fou la de juliol de 1942.

Voldria, abans d'entrar en la polifacètica personalitat de l'admirat i enyorat arxiver, professor i mestre Ferran Valls i Taberner,

referir-me a dos fets tan íntimament lligats a la seva persona: el primer al voltant de les meves relacions amb ell i el segon respecte a la recuperació tan abundant de la seva memòria històrica.

El meu record respecte a la seva figura data del curs 1934-1935 quan el meu mestre, Antonio de la Torre, em portà a l'Arxiu de la Corona d'Aragó per introduir-me als estudis de recerca sobre els rics documents que atresorava; aleshores em presentà el seu Director, Ferran Valls. Encara recordo amb la simpatia com em rebé a la petita cambra tocant a la Sala de Lectura, davant una taula plena de llibres.

Un fet inesperat em portà a Viladrau (on s'hi guardava l'Arxiu Reial de Barcelona) i durant tres mesos de l'any 1937 vaig conviure amb J.E. Martínez Ferrando, aleshores Director de dit Arxiu. Aquest senyor, que havia succeït al Dr. Valls el mes de juliol del 1935, sovint parlava de la gestió portada a terme per aquest; els seus elogis i admiració eren constants, detallant-me anècdotes i activitats durant la seva direcció.

Acabada la guerra i la revolució jo guanyava per oposició, el juliol de 1941, una plaça a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Un bon dia, Martínez Ferrando em digué que havia parlat amb el Dr. Valls i que aquest volia presentar-me per Auxiliar de la seva càtedra d'Història a la Universitat. Per aquest motiu, les relacions amb Don Fernando foren aleshores ben estretes. Més, ai las!, a la tardor del 1942 moria el meu mestre. I la darrera visita, el dia 2 d'octubre, fou per a pregar davant les seves despulles al seu domicili, acompanyat de Martínez Ferrando.

Després, però, durant llargs vint anys, vaig tornar a conviure amb aquest darrer, tenint-lo com a Director de l'Arxiu i fent-me sovint referència, altra vegada, a les activitats de Valls i Taberner.

D'altra banda, parlava abans de la recuperació de la memòria històrica de la personalitat de Valls i Taberner que, sens dubte, m'ha

facilitat el coneixement de la seva obra científica i humana: primer, al cap de poc temps, vers 1950, amb la preparació i edició de les obres pel Consell Superior d'Investigacions Científiques, i, en segon lloc, per l'estudi científic de la seva obra per part de la Universitat de Màlaga en el decenni de 1980; dues dates separades per trenta anys. I, entremig, els actes celebrats a l'Arxiu el 1964.

*

La fundació de l'Escola d'Estudis Medievals per part de Valls i Taberner, dirigida però, ben aviat, per Martínez Ferrando, féu possible la realització d'unes *Obras Selectas*, prologades per Jordi Rubió i Balaguer, Ramon d'Abadal i el propi Director de l'Escola. En gairebé deu anys es publicaren, entre 1952 i 1961, deu volums.

A continuació, amb motiu de la fi de la reconstrucció dels espais de dipòsit (amb les cambres de seguretat) entre 1960 i 1964, que gairebé va acabar el meu antecessor Martínez Ferrando, quedava pendent una sessió necrològica dedicada a Valls i Taberner. S'aprofità el cinquètenari de la seva primera publicació, l'any 1911, per dedicar-li un acte. A l'homenatge pòstum es sumaren la Reial Acadèmia de Bones Lletres, l'Ateneu de Barcelona i l'Excm. Diputació Provincial; el President d'aquesta Corporació concedí la Medalla de la Província i edità un volum en honor a la personalitat de qui s'homenatjava; així mateix, l'Excm. Ajuntament li lliurà la medalla d'Or de la Ciutat, a títol pòstum, a tan preclar barceloní. La família Valls Taberner oferí una testa de marbre, cisellada per l'escultor Viladomat, i que es guarda a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a la Sala d'Actes, des d'aleshores dita Auditorium Valls i Taberner. I es publicà un llibre a ell dedicat, *Fernando Valls i Taberner (1888-1942)*.

Mentrestant, hom aprofitava els dos milers de planes de les esmentades *Obras Selectas* i tots els qui es dedicaven a la història del nostre país acudien als seus treballs de recerca, valorant contínuament l'alt rang del nostre medievalista.

I veus ací que, com afirmava més amunt, al cap de trenta anys sorgiren de la Universitat de Múrcia, on Valls havia guanyat una càtedra universitària, una sèrie d'estudis d'història general catalana i de les institucions al voltant de la figura de Valls Taberner, per part del professor i historiador del Dret, Dr. Manuel J. Peláez; aquest es veié afavorit en disposar de l'arxiu de l'eximi i malaguanyat erudit, gràcies a la decisió dels seus fills. Aquest interès del Prof. Peláez s'augmentà, encara, en celebrar el centenari de la seva naixença. Amb aquest motiu s'editaren 22 volums d'estudis interdisciplinars d'homenatge a Ferran Valls i Taberner sota la direcció i pròlegs del Prof. Peláez. L'any 1988 es multiplicaren els articles i publicacions relacionades amb el Dr. Valls. A més de la dotzena de volums, es publicà el valuós índex d'autors de les *Obras Selectas* i un estudi del professor Guerra.

L'any 1991, la Delegació de la Generalitat de Catalunya i l'Il·lustre Col·legi Notarial de Madrid promogueren una Sessió Acadèmica d'homenatge a Ferran Valls i Taberner, sota la presidència de l'Excm. Sr. Francisco Tomás i Valiente, President del Tribunal Constitucional, amb les intervencions de l'Excm. Sr. José Mª Prada, Degà de l'esmentat Col·legi, de l'Hble. Sr. Francesc Sanuy, Delegat a Madrid de la Generalitat de Catalunya, l'Il·lm. Sr. Dr. Manuel J. Peláez, Catedràtic d'Història del Dret de la Universitat de Màlaga, l'Il·lm. Sr. Martí Bassols i Coma, Catedràtic de Dret Administratiu i Lletat de les Corts Generals, l'Il·lm. Sr. Lluís Figa Faura, President de la Reial Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, el Sr. Francisco Fernández de Villavicencio, Catedràtic de Dret Civil i President del Consell Consultiu de la Generalitat, l'Il·lm. Sr. Josep

Calbetó, Comarcal de la Vall d'Aran, l'Hble. Sr. Òscar Ribas, President del Principat d'Andorra i l'Excm. Sr. Enrique Múgica, Ministre de Justícia.

Totes aquestes aportacions han donat lloc a què, a través del temps m'hagi cridat l'atenció, cada vegada més, la seva personalitat. Pel que a mi respecta, cal tenir present que durant vint anys el vaig succeir (després de Martínez Ferrando) a la direcció de l'Arxiu Reial i vaig col·laborar amb ell a la càtedra universitària de Barcelona. El resultat, però, de totes aquestes circumstàncies es podran veure més endavant.

*

En aquesta recuperació de la memòria històrica de Ferran Valls, malgrat que molts dels qui m'escolten ja coneixen la seva biografia, cal fer-ne un molt breu resum:

- Va néixer a Barcelona, el 31 de març del 1888, en un ambient de família industrial.
- S'educà religiosa i docentment al Col·legi de Jesuïtes i a la Congregació de la Immaculada.
- Es llicencià i doctorà en Dret i Filosofia i Lletres.
- Prengué contacte amb els Estudis Universitaris Catalans i amb l'Institut d'Estudis Catalans.
- Fou elegit per al càrrec vitalici d'Apel·lacions del Principat d'Andorra el 1913.
- Ingressà per oposició al Cos d'Arxius de l'Estat el 1913.
- Passà al de la Corona d'Aragó, el 1914.
- Ingressà a la Reial Acadèmia de Bones Lletres l'any 1920.
- Guanyà una càtedra universitària a Múrcia, l'any 1922.
- Fou nomenat Director de l'Arxiu Reial de Barcelona, el 1929.

— Ingressà com a membre de l'Institut d'Estudis Catalans, l'any 1935.

— Fugí de la revolució catalana del 1936 i s'exilià a Itàlia. Romangué gairebé un any a Roma, a l'Acadèmia Espanyola, treballant especialment a l'Arxiu i Biblioteca Vaticana. A l'abril del 1937 es traslladà a Còrdova, nomenat Director del Museu Arqueològic d'aquesta ciutat.

— Va retornar a Barcelona, el febrer de 1939, i es féu càrrec de nou de l'Arxiu, però passà a la Universitat de Barcelona.

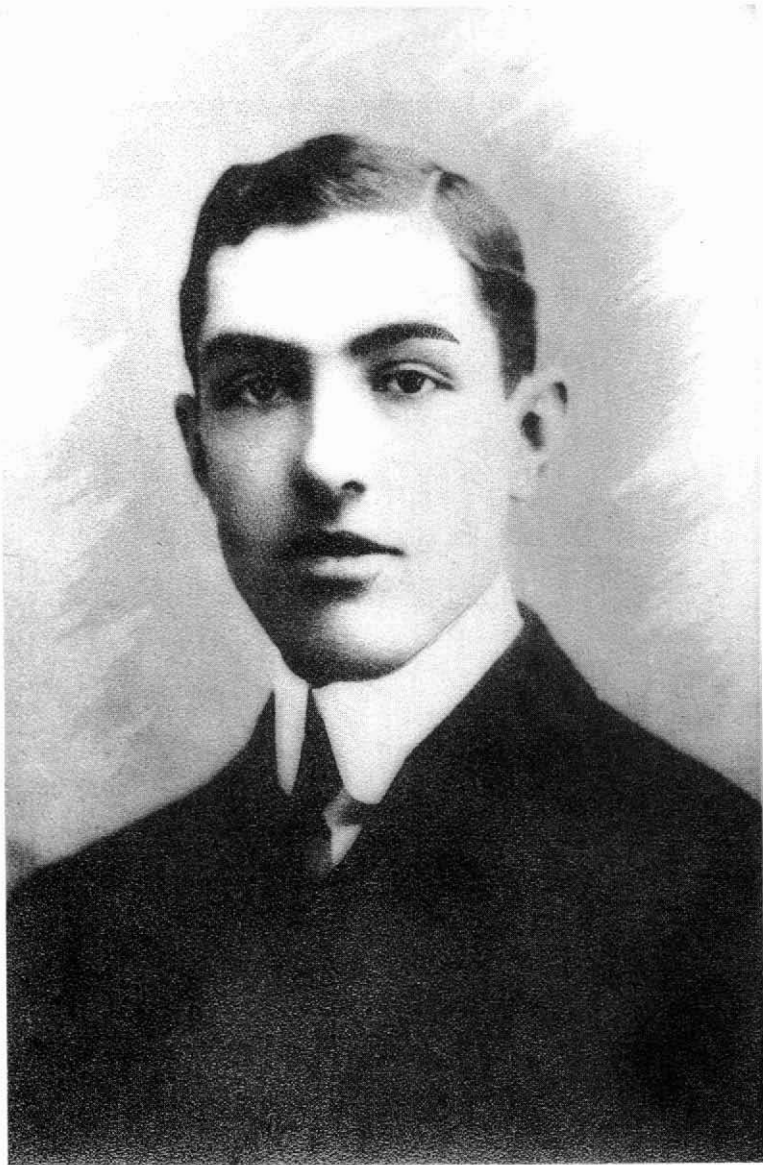
— El nomenaren President de la Reial Acadèmia de Bones Lletres el 1939.

— Víctima d'una operació quirúrgica morí el dia 1 d'octubre de 1942.

Malgrat una mort tan prematura, car havia assolit només 54 anys, la seva biografia resulta molt densa i amb aspectes ben diferents, com a home públic, polític, apòstol cristià i de la cultura, historiador, arxiver, i catedràtic d'Universitat.

Dels distints aspectes de la seva vida no creiem que el que us parla sigui el més indicat per estudiar i exposar la seva actuació política i sí, en canvi, d'altres, com la d'historiador i arxiver. Però sí que m'atreiria a insinuar que considero a Valls i Taberner més com un apassionat per la política que no pas un home de tarannà polític. Tot i això, ell s'entusiasmà per la política de Prat de la Riba i de Cambó i s'hi llençà amb fegositat jovenívola... Com ja veurem més endavant, el tarannà del Dr. Valls fou d'home apassionat i enamorat de nous camins i ideologies, decebut més tard pel fet de deixar-se arrossegar per una certa desil·lusió, una vegada començat el camí, l'abandonava. En canvi va ésser un gran historiador i un arxiver molt professional, un gran mestre dotat d'extraordinàries qualitats intel·lectuals, amb una memòria prodigiosa.

*

Ferran Valls i Taberner en la seva època d'estudiant.

I crec que podré aportar a la manera d'ésser de Valls Taberner altres aspectes ben densos de la seva personalitat.

Vegem en primer lloc el recercador i historiador de la Catalunya medieval. Ell començà el seu camí d'investigador pel

camp de la Història del Dret. Com ha estat encertadament afirmat, Valls, juntament amb Ramon d'Abadal i Josep Mª Font Rius, ha estat el més important historiador d'aquesta disciplina a la Catalunya del segle XX, i encara hauria arribat més amunt de no haver mort als cinquanta quatre anys, com he dit anteriorment. Fruit dels seus estudis es doctorà en Dret amb una tesi sobre els costums de Lleida i, més tard, treballà les col·leccions canòniques a Catalunya i al voltant de les fonts d'aquells costums.

Per evitar caure en una relació de treballs del nostre enyorat mestre, que no fóra propi d'una conferència com aquesta, els resumiré, sense cites bibliogràfiques, segons les matèries tractades. Investigà i publicà diferents estudis sobre els costums, ordenacions, privilegis i franquícies relatives a l'Urgell, Barcelona, Girona, Lleida, valls pirinenques, Miravet, Besalú, Manresa, Perpinyà. Així, de la seva ploma, sorgiren reculls i documents del Dret dintre de distints conjunts de Textos de Dret català. I si això fos tot Valls ja hauria complert un ampli sector de la Història del Dret, però encara hi ha més, car cal al·ludir als diferents estudis sobre els Usatges de Barcelona. Com a resultat d'una col·laboració amb Ramon d'Abadal, mercès a l'empar de la Diputació de Barcelona, es llençaren ambdós vers aquesta compilació, i després d'aquesta recerca aprofundí sobre alguns articles dels Usatges, on li semblà trobar una mena de constitució catalana, filla del comte Ramon Berenguer I el Vell.

Un tema singularment interessant fou la recerca de dades sobre el Liber iudicum popularis d'Homobonus de Barcelona; que encara avui té més actualitat que al 1925 en què es publicà, per la relació amb la legislació gòtica a través dels regnes hispànics, i dic això pel moviment que en aquests darrers decennis han tingut els estudis al voltant d'aquesta legislació gòtica a la Catalunya dels segles IX-XII.

Aquests treballs, sortits de la seva ploma, seguiren sempre l'estil d'un bon recercador: anàlisi de les fonts documentals i mètode de crítica interna. Així, foren realitzats, en un altre camp d'Història del Dret, com fou el del dret marítim, amb diferents estudis relatius al Consulat de Mar. També les investigacions sobre Pau i Treva (Urgell), així com sobre les Corts de Monçó de 1289 i 1363.

Tot i que és difícil separar la seva vocació i estudis sobre la Història del Dret dels escrits dins del camp més concret de la Història de Catalunya, ho faré com una part molt important de la tasca erudita del nostre recordat i enyorat amic. Les seves primeres aportacions foren precisament sobre un personatge que sempre ha estat beneficiat pels nostres historiadors: Jaume I; així, trobem un treball escrit en col·laboració amb Ramon d'Abadal i premiat el 1909, i més tard publicà dos reculls de documents de cultura a l'època del Conqueridor. En els temps més propers als seus trenta anys aparegué el dens treball sobre els orígens dels comtats de Pallars i Ribagorça (1918) i al cap de dos anys la monografia que he citat al començament d'aquesta dissertació, *Les Genealogies de Roda ò de Meyà*, que constituí el seu discurs d'ingrés en aquesta Reial Acadèmia de Bones Lletres. Aquest tema, que ja havia cridat l'atenció de grans erudits (Oliver, Champion, Jaurgain i Barrau-Dihigo), fou aclarit per Valls i Taberner, deslligant aquest veritable nus historiogràfic.

Les recerques, doncs, sobre Història de Catalunya donaren magnífics resultats, formant un grup ben dens sobre els orígens del nostre país. Al marge dels estudis sobre els Usatges, de caire més aviat d'Història del Dret, a Valls ben aviat li cridà l'atenció el desenvolupament de la família comtal catalana i amb aquest títol publicà unes notes respecte aquesta nissaga (1923), que després completarà en concretar-se amb el cap de la dinastia, Guifré el Pelós, des del punt de vista llegendari (1929). Sobre els documents de dit comte de Barcelona, perfeccionà aquell primer treball amb un ben

complet de crítica diplomàtica (1936). Per cert, que qui li hauria de dir que quaranta anys després, el seu company de tants treballs de la primeria, Ramon d'Abadal, tornaria sobre aquest tema, acceptant algunes conclusions de Valls i discrepant-ne en d'altres. Encara nous estudis paral·lels amb la temàtica dels primers comtes dels que en parlaré als assaigs sobre els orígens de la historiografia catalana, així com a les llargues planes dels matisos d'història i de llegenda. De caire, però, més institucional, cal esmentar la seva recerca sobre la Cort comtal barcelonina.

Entre altres aspectes dels seus treballs esmentaré unes consideracions sobre la Societat de Nacions i les idees d'antics autors catalans, citant amb tal motiu les nostres grans figures de Lluïl i Eiximenis, on, com s'ha escrit, demostrava Valls la seva àmplia cultura respecte a autors fins al segle XVI. Així mateix caldria citar les recerques sobre doctrines polítiques de la Catalunya medieval.

Un tema un xic marginal de la Història de Catalunya fou el relatiu a Múrcia. Amb motiu de la càtedra que guanyà a la seva Universitat, tocà aquests estudis amb un discurs inaugural sobre els orígens de la Múrcia cristiana i els privilegis d'Alfons X a aquesta ciutat.

Si la qualitat de les seves publicacions i estudis en general adquiriren un alt nivell —i només, com he dit, respecte a ocupar el lloc primer entre els historiadors del Dret a la Catalunya d'aquest segle— el nombre de treballs, inèdits o sortits de la seva ploma, passa de quatre-cents, com ha escrit el prof. Peláez, que afegeix: «si Valls hagués viscut com Abadal, que morí als 82 anys el 1970, mentre aquell en visqué sols 54 (tenint en compte que, en els darrers anys de la seva vida, s'havia cansat de la política, com comentà Rubió i Balaguer), ¿quina hauria estat l'extensió de la seva obra?».

Certament, dins d'una conferència es fa ben difícil poder abastar la gran personalitat bibliogràfica del meu enyorat i distingit amic;

cal, doncs, passar a altres aspectes que haurem d'examinar. De moment voldria dedicar unes llargues línies a Valls i Taberner i l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

*

Sospito que per primera vegada pujà per la magnífica escala del noble Palau dels Virreis (Palau del Lloctinent) durant els seus estudis, dirigits per Rubió i Lluch. Seria al voltant, doncs, del 1905, quan ajudava a dit mestre a recollir la documentació per a la *Història de la cultura catalana medieval* i preparava materials per al I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. Durant aquells anys l'Arxiu estava dirigit pel tercer successor dels Bofarull, que era el que tothom coneixia com a Don Paco (1893-1911). De la consulta dels rics documents de l'Arxiu Reial n'hi ha constància ben aviat, i el fruit aparegué amb motiu del treball sobre Jaume I.

Sens dubte va preparar a l'Arxiu les oposicions al Cos d'arxivers de l'Estat, si bé aquesta preparació degué ésser molt breu, car resolgué acudir-hi amb cert retard.

Brillantment guanyà l'oposició el juliol de 1913, el gener de l'any següent ingressà com a arxiver a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i hi romangué fins el 1922, car havia demanat l'excedència per poder preparar més bé unes oposicions a càtedra universitària.

A l'Arxiu, doncs, hi fou durant nou anys, i sota la direcció del referit Don Paco de Bofarull i d'Eduard González Hurtebise, el pogué conèixer molt bé, sobretot amb l'experiència d'aquest últim, que havia escrit una Guia del Centre molt completa, amb molta dificultat, car era una persona de poca salut; pensem que Valls l'ajudà en la seva tasca, tenint present, sobretot, la formació que havia adquirit durant el temps que estigué a París, a l'École des Chartes.

Gràcies a la seva personalitat política aconseguí, en aquesta època, que Cambó l'atengués respecte l'abandó en què havien cai-

gut els documents procedents de la Desamortització i es publicà una Reial Ordre per la qual els documents que es trobaven a les Delegacions d'Hisenda de Lleida i Tarragona havien d'ingressar a l'Arxiu (es tractava especialment de pergamins i llibres d'origen monàstic).

El mes d'octubre de 1929 tornà com a arxiver al seu lloc de l'Arxiu Reial de Barcelona i el dia 23 de novembre se'l nomenà Director, fins al juliol de 1936, en què s'exilià a Itàlia.

Els seus coneixements foren els que l'impulsaren a reformar l'Arxiu de cara a la recerca i a millorar les instal·lacions. La seva tasca de dirigent li era fàcil, car es tractava ja d'un professional, amb una intensa formació erudita, arxivística i històrica; com a persona estava a la maduresa de la seva vida —tenia 41 anys— amb un prestigi en el món intel·lectual, destacat ciutadà de Barcelona i de reputació pública, segur en els seus coneixements, recercador incansable, home, d'altra part, organitzador i sempre ple d'iniciatives. Tres destacats erudits, biògrafs de Valls Taberner, han remarcat que la seva persona estava preparada pel lloc de Director de l'Arxiu: Ramon d'Abadal, Jordi Rubió i Balaguer i J. E. Martínez Ferrando; els tres són unànims en reconèixer la gran tasca feta a l'Arxiu sota la seva direcció.

Quant als fons documentals —com hem escrit en una altra ocasió— sentí aguda preocupació; es formulà aleshores l'arranjament general de seccions, projectant una revisió i transcripció d'inventaris i una coordinació d'índexs i catàlegs; va poder portar a l'Arxiu Reial el ric i valuós del Reial Patrimoni (que ingressà, però, més tard), segons els informes i memòries redactades per ell. La dissolució de la Companyia de Jesús, decretada per la República (a la que, per cert, com a polític que fou en aquella època, s'hi oposà), donà lloc a què pogués incorporar al nostre Centre el ric arxiu de la Casa de Requesens, que havien heretat els jesuïtes. Una de

les sèries més preuades de l'Arxiu fou i encara ho és la procedent de l'antic Scriptorium del monestir de Santa Maria de Ripoll: Valls la va estudiar i publicar (1931).

En un altre aspecte, tot just possessionat del seu càrrec de Director, Ferran Valls (ni tan sols havien passat dos mesos) donà mostres, segons es veu a través de la freda documentació burocràtica i administrativa, de la seva gran preocupació per la casa; ben aviat atengué la millora de la Sala d'Investigadors o Sala de Lectura; la va dotar d'amples taules i seients adequats, així com d'unes llargues llibreries per a col·locar-hi les publicacions de caràcter general, tot per facilitar la consulta als presents a la Sala. En tota la instal·lació es veia el gust del decorador Santiago Marco, ben conegut a la Barcelona de l'època; la Sala s'inagurà la tardor del 1931, així com es descobrí l'enteixinat del segle XVI.

Una actuació de les més destacades fou la tan acurada instal·lació d'un Taller de Restauració; sens dubte recordava els que existien a altres arxius estrangers, com els del Vaticà i del Public Record Office, i en relació amb aquest tema havia publicat un article al *Boletín de la Real Academia de la Historia* sobre la necessitat de crear als arxius històrics tallers de reparació i relligadures dels documents i manuscrits (1933). Igualment s'instal·là un servei fotogràfic, amb un laboratori adequat.

En una època com l'actual no ens sorprèn que als arxius se'ls demani una tasca pedagògica com és l'organització periòdica d'exposicions, però quaranta anys enrera la qüestió era distinta; Valls sentí aquesta necessitat i l'exigència que els arxius havien d'aparèixer a l'exterior. No solament va atendre, doncs, a aquesta activitat, sinó que col·laborà en algunes exposicions: la de selectes manuscrits de l'ACA (1931), la de l'Exposició de la relligadura espanyola, la de l'Associació dels comptables de Catalunya (1932), la de la Comissió del Congrés Jurídic català, i, finalment, la de manuscrits

reunits a Barcelona, després de la revolució, a la Biblioteca Nacional (1939).

Aquesta projecció de l'Arxiu cap a l'exterior la pogué desenvolupar també en els nombrosos viatges que constituïren, en més d'una ocasió, una eloqüent presència de l'Arxiu Reial a distintes parts del món. És difícil separar en Valls i Taberner la seva activitat privada i aquella que portava a terme com a Director de l'Arxiu, però els seus continus viatges redundaven, sens dubte, en prestigi el nostre Centre. D'entre els que realitzà destaquem l'Assamblea d'Arxius (Madrid, 1931); a París, al Comitè d'Arxius de l'Institut de Cooperació Internacional; al Congrés Internacional d'Ensenyament de la Història; al 1933, un viatge d'estudis dels Arxius de Gènova, Venècia i Roma.

Valls Taberner fou un erudit impregnat de consultes bibliogràfiques; el seu company en la redacció de la *Història de Catalunya* de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, Ferran Soldevila, ha escrit sobre aquesta tasca que sovint es trobava amb Valls a casa seva o a l'Institut d'Estudis Catalans, i sempre portava dos o tres llibres que havia llegit i fet l'oportuna recensió. Aquesta afició a estar assabentat de qualsevol nova publicació explica la cura que tingué de dotar d'una Biblioteca a l'Arxiu. Ja hi havia alguns llibres, però no en el sentit de facilitar la consulta: Valls fundà realment una Biblioteca auxiliar d'Història, que després continuà i enriqueix el seu successor, Martínez Ferrando.

Valls no solament fou director d'aquest gran fons arxivístic, sinó que en fou el seu mecenes; com a reflex d'aquesta virtut recordo que, en més d'una ocasió, parlant amb Martínez Ferrando, el meu enyorat Director que el substituï, m'explicà que Valls Taberner sempre tenia la cartera oberta per pagar factures de l'Arxiu, i un administratiu que hi havia aleshores, Pedro Tàpia, li portava els comptes; i més d'una vegada va haver d'advertir a a Don Fernando

que ja s'havia passat dels ingressos que li remetia el Ministeri d'Instrucció Pública. També es degué a Valls la solució d'un problema que sempre el preocupava: que les meravelloses peces més significatives de l'Arxiu no estaven ben defensades d'un incendi o robatori; aleshores dotà l'Arxiu d'una caixa forta de grans dimensions i allí hi col·locà —i des d'aleshores hi estan— els Libri Feudorum, el Missal de Sant Cugat, els Registres primers de la Cancelleria (repartiment de València), el Portolà de segle XV i el Registre amb els documents de les Capitulacions de Santa Fe, signades pels Reis Catòlics amb Cristòfor Colom.

Però el seu mecenatge, propi de la seva família, s'estengué una vegada desaparegut el Dr. Valls, quan amb motiu de l'acabament de la publicació de les *Obras Selectas*, el Sr. Josep Valls i Taberner regracià esplèndidament l'esforç que féu Martínez Ferrando amb la direcció de tan brillant obra, editada per l'Escola d'Estudis Medievals que Ferrando dirigia. I posteriorment els seus descendents, que van fer possible que l'Auditorium Valls Taberner de l'Arxiu estigués ornat amb una escultura del seu pare, deguda al cisell de Viladomat, i també al fer-se càrrec de l'edició del primer volum de la segona època de la *Col·lecció de Documents Inèdits*, el núm. XLIII.

Tots els que han escrit biografies de Valls i Taberner, en referir-se a la seva tasca directiva a l'ACA, van manifestar que el lloc que li fou assignat com a Director de l'Arxiu era el més apropiat, i més encara, que la seva presència directiva portà nous aires de renovació i sobretot hi donà una gran empenta. Especialment han manifestat que Valls i Taberner no havia hagut mai de deixar la direcció de tan extraordinari centre d'investigació; Martínez Ferrando ha insistit més d'una vegada en aquest extrem, manifestant que ni tan sols per passar a una càtedra universitària... En un altre apartat d'aquesta conferència tornarem a parlar d'aquesta actitud, comprensible en ell coneixent el seu tarannà.

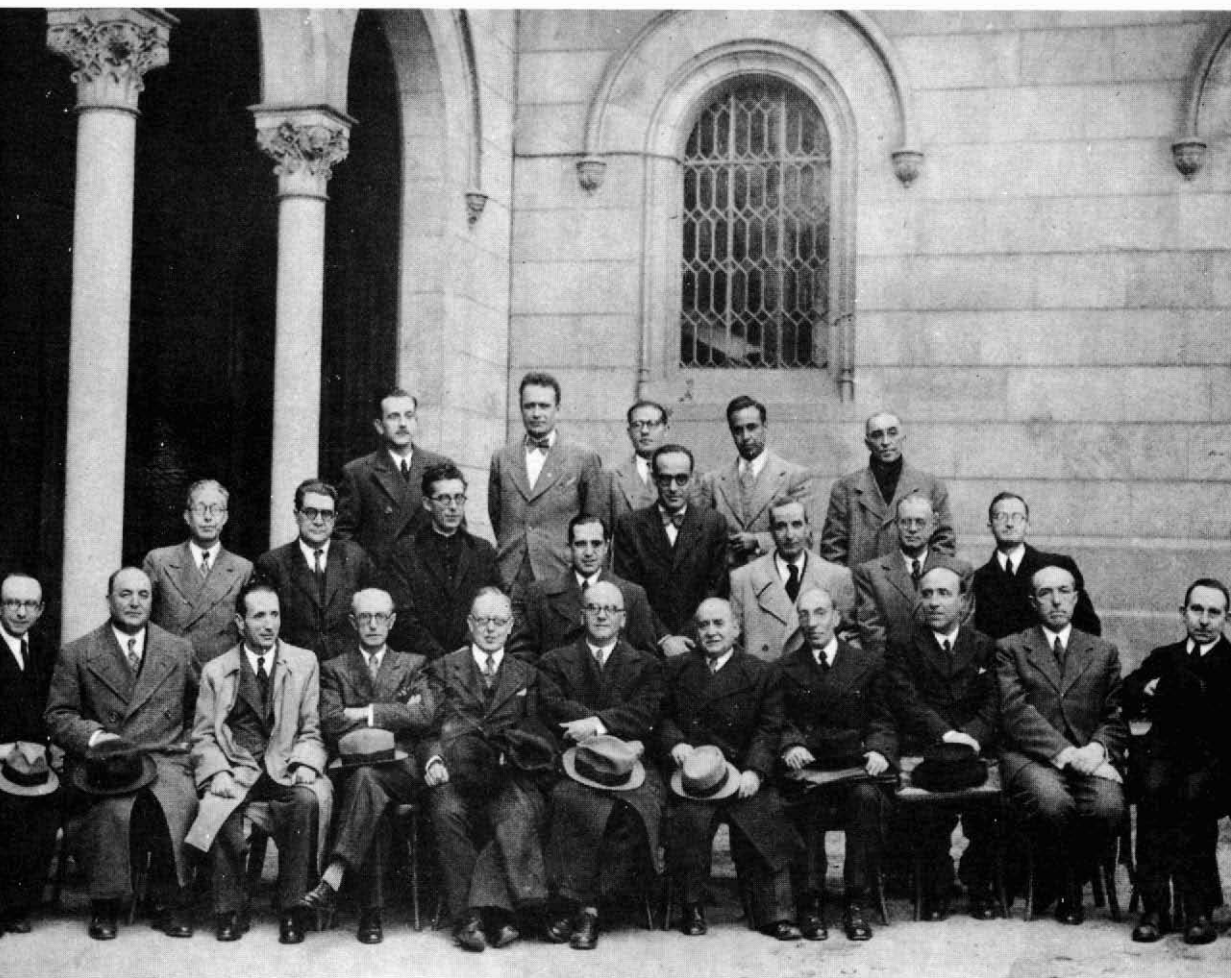
I pensar que aquesta gran tasca del nostre enyorat Mestre, amb la seva direcció, fou portada a terme solament durant ben pocs anys, car, com hem dit abans, nomenat Director a l'octubre de 1929, deixà l'Arxiu el juliol del 1936 davant la situació en què caigué Catalunya; i retornà el 1939, lliure Barcelona de la revolució, reemprenent el febrer de dit any la Direcció del Centre i abandonant-la però l'any següent; en total el seu govern no arribà als deu anys.

*

Com a ensenyant, com a home docent, com a professor, era un Mestre, i així ho va reconèixer molt aviat Soldevila —col·laborant amb ell a la redacció, com he citat, de la Història de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana—, que exclamava: «Com vaig aprendre d'ell, que ja aleshores (1920) era un mestre i ho fou per a mi!» Com a catedràtic, jo el recordo en el curs 1941-42 portant a l'Arxiu (ja no era director aleshores, sinó catedràtic de la Universitat de Barcelona) un grupet d'estudiants; els reunia a una hora de tranquil·litat a la Sala de Lectura, on agafava els llibres de fonts, de collectanea, etc., ensenyant-los a tractar amb cura els llibres exemplars, fent les corresponents explicacions.

Quina passió de docent! També recordo com rebia per primera vegada a distingits erudits, demostrant les seves condicions de mestratge, amb la seva capacitat i simpatia. Ja el 1913, Estudis Universitaris Catalans li encarregà una càtedra d'Història de Catalunya.

Malgrat aquestes condicions docents, aquella Universitat Autònoma (en la qual per cert jo vaig fer la meva carrera en Història i que ha gaudit d'uns elogis moltes vegades excessius), no cridà al nostre benvolgut Mestre, tal vegada per les tendències «esquerroneides» que descabdellà; així s'explica que en una carta adreça-

Valls i Taberner (segon a la dreta) amb els seus col·legues de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona.

da a Valls el 1938, des d'Alemanya se li recordaven les «tendències dissolvents» de tal Universitat.

Entre els companys tenia fama d'obert i de servicial —no amagava pas les seves troballes en els llibres, en els documents i en les fonts— i en podien donar fe tots els membres d'aquell grup de l'època estudiantil, de 1906 a 1913, que fou ben amical: Ramon d'Abadal, Kiko Martorell, Lluís Nicolau d'Olwer, Rubió i Balaguer, Bosch Gimpera, Duran i Sanpere, Ramon d'Alòs. En certa ocasió hom li demanà a Valls Taberner que fes d'arbitre en una discussió; a prec de Josep Pijoan, entre Bosch Gimpera i Francesc Martorell; Valls es decantà per aquest darrer, malgrat l'amistat estreta que tenia amb Bosch.

Ni tampoc amagava els llibres que havia comprat o demanat i amb quina cura els tractava; podríem dir que era un veritable bibliòfil més que en el sentit actual en l'etimològic: Rubió Balaguer ha comentat aquesta actitud, fins a l'extrem que, davant d'uns llibres mal col·locats a la prestatgeria, suspenia la conversa, per exemple, i els situava correctament; i sempre amb llibres recents que llegia i comentava amb els col·legues, com diu Ferran Soldevila.

I és curiós que al costat d'aquestes qualitats tan sentides, al costat d'aquest home d'erudició, apareix, com remarca Rubió i Balaguer, l'home d'acció, dualisme un xic desconcertant, i per això fou necessària, com deia de Valls Taberner el nostre Mestre Rubió, que una convicció, quasi mística, el guiés...

Home decidit i en alguns casos enèrgic; en els primers temps de la trobada amb el pensament de Prat de la Riba i entusiasmat amb ell, deia: «no perdeu el temps lluitant contra l'Estat, apodeu-vos d'ell».

*

Com si busquéssim una compensació a allò que havia dit abans respecte al seu caràcter enèrgic i decidit, voldria parlar de Valls Taberner i la seva afició a la música. La seva filharmonia no l'abandonà mai, com veurem després, però de ben jove fou causa d'un nom que se li aplicà, el de «lleó», motiu que serví per anomenar-lo entre els amics. En certa ocasió, essent molt jove, organitzant uns cursos sobre història musical i ètnica de la cançó popular, li fou necessari disposar d'un piano, car s'acostava la celebració del concert en el qual havia d'intervenir el Mestre Pedrell. Valls recordà que el Rector de la Universitat podia proporcionar-li el piano, i així fou. Quan el Mestre s'assabentà que Valls l'havia aconseguit, amb el seu llenguatge tortosí digué: «Lo Valls és un lleó»; i així li romangué el nom, que àdhuc apareix de tant en tant a distintes lletres, de les quals ara fàcilment en podem disposar gràcies als col·legues de la Universitat de Múrcia. Des de jove freqüentà el Teatre del Liceu, fou un entusiasta de Wagner; intervingué en el Cercle del Liceu i fou President del Conservatori. Martínez Ferrando explicava, en certa ocasió, que en els primers anys d'estar a l'Arxiu s'esmerçaven tots dos, posant-se al davant d'una campanya de planxament de pergamins (s'ha de recordar que es guardaven encara enrotllats) i aleshores, mentre feien aquesta tasca, Valls taral·larejava contínuament cançons i música clàssica. Entre altres aspectes de l'home filharmònic, recordo que qui va descobrir i ajudar a Victòria dels Àngels (la filla del conserge de la Universitat), fou Valls Taberner.

Al marge de les distintes facetes amb què ens hem entretingut del nostre Valls Taberner i en el fons d'aquestes, hi ha un home amb una figura espiritual, cristiana, intel·lectual, amb trets propis, amb un tarannà difícil de definir. En conjunt, però, a mesura que hi entres, s'ageganta a través dels seus biògrafs, que han escrit en el decurs d'aquests darrers cinquanta anys, així com amb notícies i

opinions directament rebudes pel qui us parla. No pretenc pas, Déu me'n guard, de traçar una fesomia aprofundint dins del seu pensament, car per això caldrien unes condicions que no posseeixo, però sí que intentaria dir-ne algunes característiques de la seva persona:

Li agradava la novetat perquè volia trobar la perfecció; d'ací que s'entusiasmava davant noves idees i s'hi entregava, però no gaire temps després ja no l'omplien i cercava nous horitzons. El seu tarannà el portava a resolucions ràpides, llançant-s'hi decididament: com les dues vegades que oposità a les càtedres universitàries. Martínez Ferrando m'havia explicat més d'una vegada la decisió de deixar, tot just recuperada, la direcció de l'Arxiu el 1939; era, em digué, una decisió incommutable. D'altra banda, mostrava una seguretat en els camins que emprenia, però, de vegades, els canviava per tal de millorar-los. Prenia a vegades resolucions ràpides quan una cosa no l'interessava: quan, en col·laboració amb Ferran Soldevila escribien la *Història de Catalunya* (1920), Valls, en arribar al regnat de Joan II, «de sobte ho va deixar», segons deia Soldevila, perquè, li afegí, no l'interessava l'Edat Moderna.

En més d'una ocasió conversava amb Martínez Ferrando que coneixia tan bé Valls i Taberner; ell el tractà durant molts anys i l'admirava, i jo per la meua part, a Viladrau (convisquent amb ell), treballant a la torre Trias (incautada per guardar-hi l'Arxiu des del 1937), m'interessava per la persona de Valls Taberner; també després, durant vint anys convisquent al Palau dels Virreis, em digué més d'una vegada: «jo el veig amb un rostre imperturbable, però sempre un xic inquiet, intranquil»; més encara, en el fons, ha escrit, era d'un interior un xic complicat; unes vegades era molt proper, però d'altres molt distant; Martínez Ferrando el veia tan distant com si el miréssim a través dels vidres oposats d'uns prismàtics de teatre. Hem de tenir en compte, però, respecte aquestes darreres paraules, que Martínez Ferrando era una persona extraordinà-

riament crítica i molt sovint un xic irònic. Recordem el llibre de Domènec Guansé, escrit a Mèxic.

*

Valls Taberner fou fidel a les seves creences cristianes: educat al Col·legi del Sagrat Cor dels PP. Jesuïtes del carrer de Casp, sens dubte va rebre allí la formació ignasiana, que després demostrà tota la seva vida. Formació que completà a la Congregació Mariana de la Immaculada, on ingressà en el curs 1905-06, essent Director de la Congregació el P. Gaietà Puig S.J.; a la Congregació coincidí amb Jordi Rubió i Balaguer i amb Ramon d'Abadal. El curs següent ja hi figura formant part de la Junta de Govern; allí hi trobà també Manuel Mª Vergés, amb el qual havia contactat durant la carrera de Dret, junt amb Josep Mª Milà i Camps. Aquell abandonà la Congregació aviat per ingressar al Noviciat de la Companyia a Gandia, mentre Valls retrobava al P. Ignasi Casanovas Camprubí (que sospito ja tenia relacions amb la família Valls), el qual dirigia l'Acadèmia de Llengua Catalana (a les CC.MM. s'agrupaven els congregants per Acadèmies —cercles d'Estudi— que coincidien amb el nom de les Facultats on estudiaven). La relació amb el P. Casanovas continuà i creuria que en fou, sinó el seu Director espiritual, sí el seu conseller (segurament amb motiu de qüestions vocacionals, camí dels negocis familiars i els de la recerca històrica). També continuà la relació amb el P. Vergés, el qual ja havia acabat els seus estudis jesuïtics a Holanda i havia estat nomenat Director de la Congregació: Valls en els anys 1923-1925 fou President de dues Acadèmies de dita Congregació. Durant la revolució del 1936-1939, el Dr. Vives, de Balmesiana, s'interessava per la vida del P. Casanovas en una carta de 1938 des del monestir de Maria-Laach adreçada a Valls

i Taberner; el savi jesuïta, però, ja havia estat assassinat a Barcelona el 21 de setembre de 1936.

No és fàcil seguir la trajectòria religiosa de Valls, car els seus distints biògrafs no en donen notes concretes; tímidament es diu i s'ha escrit que, amb motiu de conferències i col·laboracions a innumbrables revistes, la seva tasca encaixava amb la seva vocació d'apostolat cultural. Estem malauradament acostumats a què, en celebrar aniversaris o centenaris de personalitats, hom no entri en llurs conviccions religioses, i amb Valls Taberner també esdevé així. Malgrat això, en Manuel J. Peláez encertadament diu que en la seva posició i ideologia política s'hi trobava la idea religiosa present a les seves reflexions sobre la comunitat política i en certa manera recorda «avant la lettre» Jacques Maritain, sense haver pogut conèixer *Christianisme et démocratie*. Cal recordar en aquest sentit com el seu pensament s'acosta al de Eamon de Valera, el qual creia en els valors cristians d'una Irlanda rural. També cal tenir presents els seus assaigs sobre Jaume Balmes davant del problema constitucional d'Espanya.

Em sembla recordar que Valls tingué relacions amb la Federació Catalana d'Estudiants Catòlics, que tenia la seva seu al carrer de Cameros, prop de l'Orfeó Català. Sí que intervingué en l'Assemblea de Pax Romana del 1929 que tingué lloc a Barcelona; per aquesta celebració havia preparat una conferència, «La nostra fesomia històrica» on ell es definí com a home catòlic i al·ludia «a la nostra honesta, sincera i perseverant adhesió al Vicari de Crist i a l'Església romana...».

La seva posició cristiana i d'apostolat catòlic el portà a col·laborar amb el Foment de Pietat Catalana, que junt amb altres entitats dirigia el P. Casanovas a l'edifici del carrer Duran i Bas, així com amb la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat. La seva posició la trobem ben explícita en temps de la República, amb

la defensa de la Companyia de Jesús davant el cèlebre article 26 de la Constitució i enfront del Decret de dissolució dels jesuïtes del 23 de gener de 1932.

El seu sentiment religiós surà a moltes cartes creuades entre Valls i els seus amics durant trenta anys. Ressò d'aquesta mateixa trajectòria la trobem en una anècdota sobre la caritat. Amb motiu d'una petició que va rebre d'un conegut de d'Abadal, Valls li donà una quantitat de pessetes en almoïna per compromís, però sense sentit de caritat i per això en fa una definició d'aquesta: «la caritat és una virtut quan es fa amb sacrifici propi».

I certament el punt àlgid, pel que fa a les seves conviccions religioses, apareix el 1936 davant de la revolució i la persecució religiosa. Com tantes altres persones horroritzades amb aquells fets abandonà el país, s'exilià durant gairebé un any a Itàlia i retornà a Espanya, acceptant la direcció de l'esmentat Museu Arqueològic de Còrdova.

I al cap de dos anys i mig tornava a la seva Barcelona, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a la Reial Acadèmia de Bones Lletres i a la Universitat de Barcelona. En tinc un record d'ell en una anècdota senzilla de la vida ciutadana. En el Passeig de Gràcia, que va tornar a ésser cita de tanta gent que gaudia de la pau aconseguida, i d'aquells creuaments amb amics i coneguts, em cridà molt l'atenció que, més d'un dia, en sortir de l'Arxiu i anar amb ell vers el seu domicili, a la tardor, amb senyors i senyores ben vestits —naturalment, en aquella època tothom duïa barret—, contínuament saludaven al Dr. Valls, tan conegut com era, i el posar-se el barret i treure-se'l es feia constantment, de forma que el barret era tan al damunt dels caps, com a les mans... Tothom coneixia el Dr. Valls i Taberner.

La seva persona, segons un col·lega del grup dels historiadors del dret, li recorda el típic home català, home de seny, diu en el

que el contracte s'anteposa al tracte, és l'home ben plantat, alt, ben vestit, disposat a oferir la mà, disposat a escoltar-te, home cal·mós, sense presses, com pensant abans en les fitxes i les paperetes que en les quartilles o plec oberts.

Fou el ciutadà barceloní que figurava a totes les societats de cert rang social i també a les de caràcter cultural i religiós. I fins a tal punt que es deia irònicament que les entitats barcelonines es dividien en dos grups, aquelles societats de les quals era President el Sr. Valls, i aquelles en què no ho era...

Fou el ciutadà prohom, l'il·lustre català, el ponderat espanyol, l'home de tants i tants aspectes, com, per part meva, he intentat presentar i crec que només he pogut entreveure la seva personalitat, i l'home, que al capdavant com tothom, arriba un moment en què ho ha de deixar tot...

Efectivament, el matí del dia 2 d'octubre de 1942, quan vaig arribar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, el seu Director J.E. Martínez Ferrando em comunicava que, el dia anterior, havia mort el Dr. Valls i Taberner. Ell, molt dolgut i emocionat, em pregà que l'acompanyés a la casa mortuòria de la Diagonal-Passeig de Gràcia per donar el condol a la família. Fet aquest cristià costum social, Martínez Ferrando em digué que no s'atrevia a entrar a la capella ardent i que ho fes jo; amb la pregària feta i el record de les limitades converses que darrerament havia tingut amb ell a la Universitat de Barcelona, em vaig acomiadar sentidament de les seves despulles. «La muerte lo segó, cuando todavía era un campo esperanzador de mieses espigando», com va escriure també un company seu universitari.

Tornem al tema amb el que he començat la meva conferència: l'acte de descobrir el llenç pictòric amb l'efígie del gran personatge, d'aquell home que, cercant i recercant la ciència històrica, trobà la veritat, fa ara 52 anys, en la Visió Beatífica...

PARAULES D'AGRAÏMENT
DE L'IL·LM. SR. XAVIER VALLS TABERNER

Excm. Sr. President,
Senyors Acadèmics,
Senyores i Senyors:

Amb emoció continguda, vull que les meves primeres paraules en aquest acte siguin de gratitud vers la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, el seu President, l'Excm. Sr. Eduard Ripoll i Perelló, i el seu Secretari, l'Acadèmic Dr. Frederic Udina Martorell, que amb tant afecte i erudició ha glossat la figura del meu pare, Ferran Valls i Taberner.

El 30 de maig de 1920, fa gairebé vuitanta anys, Ferran Valls i Taberner començava el seu primer discurs com a Acadèmic dient: «Rebo ara l'honor d'ingressar en aquesta venerable Acadèmia, de tradició gloriosa, en les tasques de la qual em plaurà de cooperar (...) amb aquella càlida amor que per les coses de Catalunya més íntimament que ningú podem sentir els qui tenim la sort de ser catalans».

«Aquella càlida amor per les coses de Catalunya» fou sempre present en la seva obra d'investigador, historiador i professor universitari, en les seves conferències i articles periodístics, en la seva dedicació a la promoció i difusió de les belles arts i, en general, en l'amorosa atenció per totes les manifestacions de la cultura catalana. És fàcil imaginar, doncs, la satisfacció i la il·lusió amb què ingressava aquell dia a

l'Acadèmia, els primers estatuts de la qual, de l'any 1752, assenyalaven ja com a missió principal de la Corporació l'estudi de la història de Catalunya i la formació de la joventut en la història, la filosofia i la literatura.

Amb aquesta mateixa il·lusió assumí, l'any 1939, la Presidència d'aquesta Reial Acadèmia, després de la tragèdia de la guerra civil espanyola, emprenent d'immediat la normalització de les seves activitats, amb l'elecció de nous acadèmics que succeïen els desapareguts per causa de la revolució, la guerra o l'inevitable passar del temps. Com és sabut, gaudia d'un ben guanyat prestigi intel·lectual i del respecte de tothom.

Una de les més emocionants mostres d'aquest respecte, que ni el temps ni les ideologies polítiques podien esborrar, ens arribà el 1970, escrita per una altra il·lustre personalitat d'aquesta generació, denominada «generació del 1917» per Jaume Vicens Vives. Em refereixo a Pere Bosch i Gimpera, que deia de Ferran Valls i Taberner: «En el seu catalanisme coincidia el meu, malgrat que finalment assumíssim postures diferents en relació a la República; per la qual cosa ambdós teníem raons que jo crec sinceres i respectables».

Políticament, el meu pare s'autodefinia com a «monàrquic de convicció i de sentiment, i fins i tot per tradició familiar», cosa que mai fou obstacle per mantenir una estreta amistat i guardar-se el mutu respecte amb intel·lectuals i polítics de la seva generació que no compartien les seves idees, com per exemple, Rovira i Virgili, Nicolau d'Olwer i el citat Bosch Gimpera.

El seu immaculat catalanisme tampoc fou obstacle per què compartís amb Claudio Sánchez Albornoz el somni que aquest li expressà en el missatge d'amistat i consol que li va dirigir el 1926 amb motiu del seu confinament a Morella *«Un abrazo amical de un colega que sueña con una España grande, multiparlante, en que quepamos hermandados todos, sin odios, con amor fraternal, dentro de un ambiente de libertad, de tolerancia y de civilidad».*

Desgraciadament, la mort segà prematurament, el 1942, els projectes acadèmics que el meu pare cercava quan accedí a la Presidència d'aquesta Corporació. Avui, la seva imatge torna a l'Acadèmia en aquest acte íntim, que el Dr. Udina ha qualificat com «una recuperació de la memòria històrica de la nostra Reial Corporació». La col·locació del seu retrat a la galeria de Presidents ha reunit, en el seu record, a acadèmics i familiars. Grata companyia per a un intel·lectual que va saber trobar en la família l'ambient de pau que necessitava la seva admirable activitat.

Moltes gràcies per tot.

APÈNDIX

FERRAN VALLS I TABERNER BIBLIOGRAFIA*

* Compilació aportada pel Prof. Dr. Manuel J. Peláez, Acadèmic. Corresponsent per Màlaga, que té al seu càrrec l'Arxiu Valls i Taberner.

BIBLIOGRAFÍA ESENCIAL DE FERRAN VALLS I TABERNER

A.— Relación completa de todas sus publicaciones, hechas algunas salvedades que serían reseñadas en diversos lugares, apareció en el vol. I de sus *Obras Selectas*, Barcelona-Madrid, 1952, p. 107-146.

B.— Después han aparecido reeditadas o se han descubierto originales suyos que han dado lugar a los siguientes libros:

- 1.— *Obras Selectas*. C.S.I.C., Barcelona-Madrid, 1952-1961, 5 vols.
- 2.— *Sant Ramon de Penyafort*, cinco veces publicada (hay versión castellana y catalana; en preparación, la italiana; en proyecto, la inglesa).
- 3.— *Literatura jurídica. Estudios de ciencia jurídica e historia del pensamiento canónico y político catalán, francés, alemán e italiano*. Barcelona, 1986.
- 4.— *Los Usatges de Barcelona. Estudios, comentarios y edición bilingüe del texto*. Barcelona, 1984.
- 5.— *An Introductory History of Discovery and Exploration*. Zaragoza, 1990.
- 6.— *Legislació eclesiàstica provincial que integra la compilació canònica tarraconense del patriarca d'Alexandria*. Barcelona, 1992.
- 7.— *Adam de Aldersbach y su «Summula Pauperum»*. Zaragoza, 1992.
- 8.— *Estudis d'Història Jurídica Catalana*. Barcelona, 1989.
- 9.— *Paraules del moment. Recull d'articles i conferències de política i cultura catalanistes (1930)*. Barcelona, 1989.
- 10.— *Per la nostra cultura. Recull d'articles i conferències de política i cultura catalanistes (1925-1930)*. Zaragoza, 1990.
- 11.— *Estudis d'història del Dret Internacional*. Barcelona, 1992.
- 12.— *Estudi sobre els documents del compte Guifré I de Barcelona*. Barcelona, 1992.

- 13.— *Les genealogies de Roda o de Meià*. Zaragoza, 1991.
- 14.— *Matisos d'Història i de Llegendes*. Zaragoza, 1991.
- 15.— *Diplomatari de Sant Ramon de Penyafort*. Zaragoza, 1991.
- 16.— *Códices manuscritos de Ripoll. El inventario de 1823 de Próspero de Bofarull*, Barcelona, 1991.
- 17.— *Privilegis i ordinacions de la Vall d'Aran*. Barcelona, 1987.
- 18.— *Privilegis i ordinacions de les valls pirinenques: Vall d'Aneu, Vallferrera i Vall de Querol*. Barcelona, 1988.
- 19.— *Privilegis i ordinacions de les Valls d'Andorra*. Zaragoza, 1990.
- 20.— *Privilegis i ordinacions de la Vall de Ribes*. Zaragoza, 1992.
- 21.— *Marca Hispànica*. Barcelona, 1987 (1ª ed.) y 1989 (2ª ed.).
- 22.— *Un viatger català a la Rússia de Stalin (1928)*. Barcelona, 1985.
- 23.— *Els Costums de Perpinyà*. Barcelona, 1992.
- 24.— *Consolat de Mar*. Barcelona, 1985, 3 vols.
- 25.— *Història de Catalunya* (en col·laboració amb Ferran Soldevila), 6 edicions en catalán y 3 eds. en castellano.
- 26.— *Estudios menores de Derecho público y civil de Cataluña (siglos XVIII, XIX y XX)*. Barcelona, 1985.
- 27.— *Costums de Miravet*. Zaragoza, 1992.

C.— Se han publicado también los siguientes artículos de Valls :

- 28.— «Las relaciones políticas y jurídicas entre el Imperio germánico y los reinos hispánicos durante la Alta Edad Media», en *Cuadernos informativos de Derecho histórico público, procesal y de la navegación* (= *Cidhppn*), 1 (1986), p. 51-72.
- 29.— «Notas sobre bibliografía en torno a Sant Ramon de Penyafort», en *Cidhppn*, 4-5 (marzo/1987), p. 687-701.
- 30.— «Francisco de Bofarull y Sans», en *Cidhppn*, 4-5 (marzo/1987), p. 712-715.

- 31.— «Die Beziehungen zwischen Spanien und dem deutschen Reich bis zum Interregnum», en *Cidhppn*, 6-7 (diciembre/1987), p. 837-845.
- 32.— «El problema de la licitud de la guerra segons Sant Ramon de Penyafort», en *Cidhppn*, 6-7 (diciembre/1987), p. 921-930.
- 33.— «Barbas mesadas», en *Cidhppn*, 6-7 (diciembre/1987), p. 1151-1152.
- 34.— «Ms. 12691 de la Biblioteca Nacional de Madrid», en *Cidhppn*, 6-7 (diciembre/1987), p. 1153-1155.
- 35.— «Notas sobre bibliografía en torno a Sant Ramon de Penyafort», en *Cidhppn*, 6-7 (diciembre/1987), p. 1214-1216.
- 36.— «Notas sobre la Vida, Pensamiento Político y Labor Administrativa de Buenaventura Carlos Aribau: 1ª parte. La primera formación. Dotación de Cátedras de la Junta de Comercio. La Cátedra de Economía Política de Oviedo», en *Cidhppn*, 9-10 (enero/1989), p. 2041-2048.
- 37.— «Sobre el concepto de Hispania», en *Cidhppn*, 9-10 (enero/1989), p. 2359-2361.
- 38.— «Notas sobre prescripción y ocupación en el derecho medieval», en *Cidhppn*, 9-10 (enero/1989), p. 2393-2396.
- 39.— «La fundació del Col·legi d'Advocats de Barcelona», en *Cidhppn*, 11 (enero/1990), p. 2451-2459.
- 40.— «Notes sobre els orígens i la teoria de la ciència de la Diplomàtica i les seves relacions amb la Història del Dret i de les Institucions de l'Estat i de l'Església (1ª part)», en *Cidhppn*, 11 (enero/1990), p. 2475-2481.
- 41.— «Teoría de la historia de la bibliografía (notas de Leipzig y Berlín)», en *Cidhppn*, 11 (enero/1990), p. 2533-2544.
- 42.— «Notes sobre l'erudició germànica entorn de la història medieval catalana i castellana (1831-1942)», en *Cidhppn*, 11 (enero/1990), p. 2553-2558.
- 43.— «El beneficio en España hasta el siglo XIV», en *Cidhppn*, 12-13 (junio/1990), p. 2811-2828.
- 44.— «Notas sobre los bienes muebles en el derecho medieval español», en *Cidhppn*, 12-13 (junio/1990), p. 2899-2913.
- 45.— «Legislaciones especiales durante el reinado de Jaime I en la Corona

- de Aragón», en *Cidhppn*, 14 (junio/1992), p. 3225-3230.
- 46.— «El incipit del Fuero de Tudela», en *Cidhppn*, 14 (junio/1992), p. 3245-3247.
- 47.— «Notes sobre l'elaboració del primer *Index Librorum Prohibitorum*», en *Cidhppn*, 14 (junio/1992), p. 3385-3390.
- 48.— «El Derecho Mercantil y el Derecho Marítimo en los estados de la Corona de Aragón durante el reinado de Jaime I», en *Revista Europea de Derecho de la Navegación Marítima y Aeronáutica*, V/VI (1990/1991), p. 537-557.
- 49.— «Bonaventura Carles Aribau y sus críticas al ministro de Hacienda Manuel Bermúdez de Castro sobre el modo de calificar las leguas marítimas en la conducción de efectos estancados y su dimisión en Hacienda (documentos inéditos)», en *Revista Europea de Derecho de la Navegación Marítima y Aeronáutica*, VII (1991), p. 1105-1120.
- 50.— «Del Estado al Imperio Español», en *Annals of the Archive of Ferran Valls i Taberner's Library* (=AAVT), 1/2 (1988), p. 101-117.
- 51.— «La decadencia política española», en *AAVT*, 1/2 (1988), p. 133-150.
- 52.— «Nota inédita en torno a un manuscrito de la Biblioteca Capitular de Córdoba», en *AAVT*, 3/4 (1989), p. 509-510.
- 53.— «Els comptes del Patronat Universitari en els anys 1933-1934», en *AAVT*, 5 (1989), p. 119-123.
- 54.— «Idea e historia del desenvolvimiento de la literatura enciclopédica», en *AAVT*, 5 (1989), p. 125-152.
- 55.— «Informes sobre la colección "Fuentes para la historia de la Marca Hispánica" (1941)», en *AAVT*, 11/12 (1991), p. 95-99.
- 56.— «Informe sobre los centros docentes españoles de Roma y París en 1937», en *AAVT*, 11/12 (1991), p. 101-111.
- 57.— «Notes sobre el Patronat Ibèric», en *AAVT*, 11/12 (1991), p. 113-116.
- 58.— «Liber Iudiciorum, V, 4, 4 *Ant.*», en *AAVT*, 11/12 (1991), p. 117-120.

D. Restaron sin publicar varias obras de Valls:

59.— *La abogacía en Cataluña en los siglos medievales y modernos*, edición más ampliada con notas nuevas y un amplio apéndice documental de todos los privilegios a cargo de Valls de su tesis publicada en 1915. No se tuvo en cuenta en sus *Obras Selectas*, ni en *Literatura jurídica*.

60.— *Exposició de l'obra legislativa del rei Jaume I en els reialmes de llengua catalana i sentit de la mateixa*, en colaboración con Ramon d'Abadal i de Vinyals.

61.— *Nuevos estudios sobre los Usatges (manuscrito de 1941)*, con apéndice de otros documentos.

62.— *Epistolari Ferran Valls i Taberner-Ramon d'Abadal i de Vinyals*, transcripción a cargo de J. Sobrequés, M. Peláez, F. Vilanova y M. Tomàs de 376 cartas cruzadas entre ambos historiadores.

63.— *Catalunya antes del año 1100*, varios trabajos publicados e inéditos.

BIBLIOGRAFÍA SOBRE FERRAN VALLS I TABERNER

1.— Jordi Rubió i Balaguer, *Fernando Valls-Taberner visto por un compañero de estudios*. Barcelona, 1943. Se publicó por primera vez en 1952. En versión catalana o castellana se ha editado en cinco ocasiones.

2.— AA.VV., *A Fernando Valls Taberner*. Barcelona, 1964.

3.— AA.VV., *A Fernando Valls Taberner. Discursos y artículos en homenaje a su memoria*. Barcelona, 1966.

4.— Joan Antoni PAPPAL y Josep Maria LLADÓ, *Ferran Valls i Taberner, un polític per a la cultura catalana*. Barcelona, 1970.

5.— Erik S. NÖRLING, «Paz y orden en el pensamiento de Fernando Valls Taberner», en *Fundamentos culturales de la paz en Europa*, Barcelona, 1986, vol. II, p. 611-629.

- 6.— AA.VV., *Homenaje a Ferran Valls i Taberner como jurista e historiador del Derecho, promovido por la Delegación de la Generalitat de Catalunya y el Ilustre Colegio de Notarios de Madrid*. Barcelona, 1991.
- 7.— María Encarnación GÓMEZ ROJO, «La Historiografía Jurídica en la generación barcelonesa de 1917», en *Cuadernos informativos de Derecho histórico público, procesal y de la navegación*, 18 (1995), p. 4813-4858.
- 8.— Elías ROMERO GONZÁLEZ, «Influjo institucional y fuentes jurídicas del Rosellón en la historiografía catalana del siglo XX: Ferran Valls (1888-1942) y Ramon d'Abadal (1888-1970)», en *La terre et les pouvoirs en Languedoc et en Roussillon du Moyen Âge à nos jours*, Montpellier, 1992, p. 237-255.
- 9.— Enrique M. GUERRA HUERTAS, *Fernando Valls Taberner como historiador del Derecho*. Barcelona, 1985.
- 10.— Manuel J. PELÁEZ, *200 opiniones sobre Ferran Valls i Taberner como jurista, político e historiador*, Barcelona, 1995, texto inédito.
- 11.— Angélica B. GUCKES et alii, *Epistolario germánico de Ferran Valls i Taberner: 1911-1942*. Barcelona, 1997.
- 12.— Elena MARTÍNEZ BARRIOS, *Epistolario de la Embajada nacionalista Latinoamericana: 1937-1938 (análisis histórico político e institucional)*. Zaragoza, 1998.
- 13.— Arcadi GARCIA I SANZ, «La Historia del Derecho Marítimo en la obra de Fernando Valls Taberner», en *Revista Latinoamericana de Derecho de la Navegación Marítima y Aeronáutica*, I/II (1998), p. 7-20.
- 14.— Manuel J. PELÁEZ, *Infrahistorias e Intrahistorias del Derecho Español del siglo XX*. Barcelona, 1995, p. 141-147, 151-168, 173-194, 200-207.
- 15.— Manuel J. PELÁEZ, *Estudios de Historia del Pensamiento político y jurídico catalán e italiano*. Barcelona, 1993, p. 443-491, 523-538, 539-571, 609-613.
- 16.— Francesc VILANOVA I VILA-ABADAL, *Ramon d'Abadal: entre la historia i la política (1888-1970)*. Lleida, 1996.
- 17.— Juan BENEYTO PÉREZ, «Ante un centenario. Ferran Valls i Teberner en mi memoria», en *AAVT*, 3/4 (1989), p. 7-9.

- 18.— Josep Maria LLADÓ, «Ferran Valls i Taberner», en *AAVT*, 3/4 (1989), p. 43-46.
- 19.— Elías ROMERO GONZÁLEZ, «Elecciones de diputados a Cortes por el distrito de Solsona el 8 de marzo de 1914. Corrupción del Estado o costumbre electoral», en *AAVT*, 5 (1989), p. 47-106.
- 20.— Arcadi GARCÍA I SANZ, «La Historiografía catalana del Derecho Marítimo: Antonio de Capmany, Ernest Moliné i Brases, Ferran Valls i Taberner, Josep Maria Font i Rius,» en *Revista Europea de Derecho de la Navegación Marítima y Aeronáutica*, III/IV (1989), p. 235-244.
- 21.— Alberto RUIZ OJEDA, «Autonomía universitaria y función de la Universidad en el pensamiento de Fernando Valls Taberner», en *Juventud actual y sociedad del futuro*, Barcelona, 1985, p. 417-423.
- 22.— Elías ROMERO GONZÁLEZ, «Josep Valls i Taberner (1890-1967): Semblanza para la cultura empresarial catalana del siglo XX», en *Cidhppn*, 12/13 (junio-1990), p. 2961-2990.
- 23.— Elías ROMERO GONZÁLEZ, *Familia versus Estado. Estudios sobre los Valls: política, historia y economía*. Restó sin publicar.
- 24.— Elena MARTÍNEZ BARRIOS, «La embajada político-cultural nacionalista (Octubre 1937 - Febrero 1938) en Latinoamérica y la respuesta republicana», en *Cuadernos Republicanos*, 37 (enero de 1999), p. 27-44.
- 25.— José María MARTÍNEZ VAL, «En el Centenario: Ferran Valls i Taberner (1888-1942)», en *Boletín del Ilustre Colegio de Abogados de Madrid*, nº (marzo-abril/1988), p. 37-44.
- 26.— En preparación: J.M. MAS-SOLENCH, *Ferran Valls i Taberner, historiador del Dret*.